

УДК 323.28(47+57)

*Мія Марченко
(Київ)***СЕМЕН ТКАЧІВСЬКИЙ:
журналіст, історик, воїн**Нам обирати, про кого пам'ятає наш час.
Таня Малярчук

У статті на матеріалі архівної справи, родинних спогадів та автобіографічних матеріалів уперше розглянуто життя і діяльність Семена Ткачівського, українського січового стрільця, журналіста, історика, члена літературного об'єднання «Західна Україна», його внесок у бурхливий розвиток української культури доби «Червоного Ренесансу» 1920–1930-х років, а також у боротьбу за незалежність України.

Ключові слова: Семен Ткачівський, українські січові стрільці, літературне об'єднання «Західна Україна», Мирослав Ірчан, Федір Палащук (Конар), Дмитро Загул, Василь Атаманюк, розстріляне Відродження, «повторники», політичні репресії в Україні радянської доби, український буржуазний націоналізм.

Submitted article is based on the archival documents, family reminiscences and autobiographical materials. The life and activities of Semen Tkachivskyi are considered for the first time. He is known as Ukrainian Sich Rifleman, journalist, historian, member of the 'Western Ukraine' Literary Society. His contribution to the rapid development of Ukrainian culture during the 'Red Renaissance' period of the 1920s–1930s and also in the struggle for independence of Ukraine during the times of Soviet occupation are described.

Keywords: Semen Tkachivskyi, Ukrainian Sich Riflemen, 'Western Ukraine' Literary Society, Myroslav Irchan, Fedir Palashchuk (Konar), Dmytro Zahul, Vasyl Atamaniuk, Executed Renaissance, repressed repeatedly, political repressions in Ukraine of the Soviet period, Ukrainian bourgeois nationalism.

19:30, 10 листопада 1952 року, кабінет старшого слідчого УМГБ Станіславської області, капітана держбезпеки Нікітіна. Перед ним сидить арештований, він виснажений десятиденним арештом, неголений і похмурий. Блакитні очі майже втратили колір, між густими темними бровами, мов навечно викарбувана, оселилася глибока зморшка. Це його другий арешт, тож він добре знає: ті десять днів ув'язнення, що проминули – ніщо. Все лише починається. Його вже допитували сьогодні вранці – шість годин, щоб уточнити місце перебування всіх родичів і коротко переповісти життя. О 19:15 допит розпочато знову, завершиться він о другій ночі – ще сім годин на те, щоб слово до слова підтвердити постанову про обвинувачення. І в'язень підтверджує, безбарвно і майже змуджено: «Визнаю себе винним у тому, що контрреволюційну націоналістичну діяльність проводив з перших років громадянської війни, з метою відриву УРСР від Радянського Союзу... Був поборником незалежної соборної України... Проникнув до компартії Галіції, підтримував зв'язки з відомим українським націоналістом Конаром... За моїми матеріалами у 1923 році у газеті "Діло" у Львові вміщено ряд статей про провал політики українізації... Входив до складу Об'єднання західно-українських письменників... Протокол допиту мені зачитаний. З моїх слів записано вірно. Ткачівський» [2, с. 32–35].

Арештований підписував кожен аркуш протоколу, чітко і рівно, руки не тремтіли навіть після 13-годинного допиту. Немає через що сперечатися. Адже все це й справді було – він був січовим стрільцем, мріяв про незалежну Україну і активно боровся за

неї, писав статті, передавав листи, зустрічався зі знайомими, друзями, побратимами, працював в Академії наук. Жив, сміявся, виховував доньку, говорив і писав рідною мовою. Та виявилось, що це – злочин.

На жаль, історія розпорядилася так, що про долю цієї яскравої особистості – журналіста, історика, людини, яка понад усе мріяла жити у незалежній Україні, нам тепер свідчать лише три джерела – кримінальна справа (друга за рахунком), порушена 1 листопада 1952 року МГБ Станіславського району, його власна книжечка спогадів «Сіро» і скупі родинні оповідки.

Отже, Семен (Семань) Олексович Ткачівський, народився 1897 року в селі Вікторів Станіславівського повіту (на той час територія Австро-Угорської імперії). Четвертий син у родині з вісьмох дітей, хлопець зростав кмітливим і здібним. Ймовірно, саме через це батько вирішив віддати сина, першого з усіх дітей, до щойно заснованої 1909 року приватної української гімназії в Рогатині.

У книзі «Сіро» – крихітній брошурці спогадів, виданій у Києві в другій половині 20-х років, під час роботи в Академії наук, Семен Ткачівський «з боєм згадує тата-сердегу, що на кукурудзянім коржі з водою косив цілу днину за 30 крейцарів і синові допомагав вчитися на пана» [4, с. 41]. Однак бунтівний і свавільний юнак «на пана не вийшов», «бо якось приїхав до Станіслава театр із [Катериною. – М. М.] Рубчаковою та [Василем. – М. М.] Юрчаком, [театр товариства “Руська бесіда”, театр Стадника. – М. М.], то я продав молитовник антикварові за білет до театру, а на “егзорті”¹ молився з нотеса. За це мені дали “консиліум абеунді”² (тобто прогнали зі школи), а директор педагогічної гімназії сказав “іди сину пасти свині» [4, с. 41].

На жаль, навряд чи дізнаємося, заради якої п'єси молодий і гарячий підліток звжився на такий учинок. Заради Ібсена, Стріндберга, Ростана, Мольєра, Винниченка чи «На дне» Горького? А можливо, то було «Украдене щастя» чи «Назар Стодоля»? Хай там як, а палке бажання глянути, як промовляють зі сцени українські актори про небезпеку захоплення ілюзіями, вартувала юному Семену незавершеної гімназійної освіти і обманутих батьківських сподівань. Додому до Вікторова юнак не повернувся (сумніваюся, що батьки взагалі колись дізналися про його виключення). Починаючи з 1914 року, перебравшись до Станіслава, хлопець провадить цілком самостійне життя, заробляючи на прожиток репетиторством: «мусив вчити попівських синків за півтора карбованця на місяць» [4, с. 41].

У липні цього ж року спалахнула Перша світова війна. Відмова стати «тірольцем Сходу, підпорою Габсбурзького трону» [4, с. 41], русофільські погляди і прихильність ідеї, що «Україна не прийде з Відня, а десь із другого боку» [4, с. 41] призводять до того, що підліток опинився в списках «політиш фердехтіг», тобто політично неблагонадійних, і підлягав депортації в «Талергоф»³. Юнак уже був на етапі, коли 6 серпня 1914 року пролунав заклик Головної Української Ради. У складі Австро-Угорської армії формується добровольчий легіон Українських січових стрільців, і Семен разом із багатьма своїми колишніми однокласниками, а також викладачами Рогатинської та Станіславівської українських гімназій входить до його складу.

Про перші роки його служби у лавах УСС, зі спогадів поета Юрія Шкрумеляка, відомо, що вісімнадцятирічний юнак брав участь у «прогульці до Семиківець», тобто у Семиківській битві. До осені 1918 року місцем його служби був розвідувальний відділ 25-го корпусу австрійської армії, де капрал Ткачівський виконував обов'язки перекладача російської мови.

У книзі спогадів «Сіро» свою службу в австрійській армії Семен описав переважно з іронією: «я сидів у кадрі, пив пиво в кантині [військова крамниця]. Пив, бо фундував майбутній кум народного малахія [Миколи Куліша. – М. М.] Юзьо [Йосип. – М. М.] Гірняк у подяку за те, що колись, як були ще малими хлопцями, я вчив його їздити на татовій конячці. Пив пиво і читав «Самохотника», в якому писав придабашки прийдешній автор «Трагедії Першого травня», «Підземної Галичини» та «Родини Щіткарів» [Мирослав Ірчан. – М. М.]. Було бідно, весело, мрійно, нудно» [2, с. 42].

Додому, до Вікторова, Семен Ткачівський повернеться лише зимою 1918 року, на початку Громадянської війни, уже хорунжим УГА, для того, щоб підняти якомога більше односельців на боротьбу за незалежну Україну. Ось як описав цей момент у своїх спогадах Олекса Пушик, небіж Семена Ткачівського: «У 1918 році вуйко Семань прийшов до нас додому і запропонував батькові йти на війну, бо, як казав він, коли будемо всі сидіти вдома, то України в нас не буде» [3]. Разом із Семеном на той час пішов на фронт не лише чоловік його сестри, а також і його рідний брат Василь Ткачівський, щоб у березні 1919 року загинути на польському фронті.

Молода українська держава формує структуру військових частин, і «здібний чотар» Семен Ткачівський входить до складу Пресової квартири УСС, «батьком» якої по праву вважають його викладача з Рогатинської гімназії, глибоко освіченого отамана Никифора Гірняка. У 1919 році, у віці двадцяти двох років, чотар Ткачівський очолює інформаційний відділ УГА. За допомогою радіоприймача та часописів відділ опрацьовував новини і готував інформацію для армійської преси, підтримував бойовий дух вояків.

З наступом поляків УГА відступила до Кам'янця-Подільського, де спочатку відбулося об'єднання з ешелонами УНР та петлюрівськими військами, а далі, після відходу Петлюри до Польщі, а Петрушевича до Румунії, з'єднання з частинами Червоної Армії.

У цей період амбітного юнака не полишає розпач, досада і злість через крах ідеалів УНР. Він не може не бачити, не відчувати, що більшовики виявляють себе набагато кращими організаторами і управлінцями. Улітку 1920 року, коли 12-та армія командувала його до Кам'янця-Подільського з наказом обладнати вагон-друкарню, молодий журналіст отримав пультманівський вагон, найкраще обладнання з друкарень і «10 кіп хорошого паперу» у подарунок «молодому господареві галицької землі».

«Я не міг вийти з дива, – згадував Семен Ткачівський у книзі «Сіро». – Як легко це все сталося і чогось згадав часи “двох Україн – ЗОУНР і УНР”, коли у Волочиськах була кордонна варта, коли писалися договори між цими двома одиницями [ЗУНР і УНР. – М. М.], коли комендант міста Станіславова виселяв назад за Збруч всякого, хто приїздив без спеціального паспорта з Придніпрянщини, а щоби перевезти п'ятифунтову булку з Кам'янця до Скали треба було, здається, ухвали ради міністрів» [4, с. 43].

Вражений успіхами більшовиків, натхненний політикою українізації, а також прагненням радянської влади видавати українські газети, книжки й часописи, у той період Семен Ткачівський багато працює як журналіст. Корегує газети «Перелом» та «Червоний стрілець», «Галицький комуніст» та «Червона стріла», разом із Мирославом Ірчаном видає газету «Галицький Більшовик». У цей період він також починає працювати особистим секретарем свого колишнього однокласника із Рогатинської гімназії Федора (Палащука) Конара, який очолює відділ внутрішніх справ Галицького ревкому і вже незабаром буде переведений до Москви, щоб очолити відділ інформації та преси, а згодом стати заступником наркома земельних справ СРСР, «об'єднувати українців у Москві довкола українського театру» [2, с. 43] і бути за все це розстріляним у 1932 році.

Восени 1920 року Семена Ткачівського демобілізують і він остаточно осідає в Києві. Це початок відносного затишшя у його житті, періоду наукової та журналістської роботи, спроба жити щасливим родинним життям. Він одружується з юною і музично обдарованою дівчиною Антоніною П'ясецькою, донькою офіцера, яка співає у Першому національному українському хорі, під проводом Кирила Стеценка та Миколи Леонтовича. У листопаді 1923 року в подружжя народжується донька, також Антоніна.

За цей період Семен Ткачівський змінює багато робіт, він і заввідділу інформації газети «Известия» Київського Губревкому, і молодший доглядач-рахівник Київської внутрішньої митниці, і завідувач відділу інформації Залізничного парткому КПБУ і, зрештою, з 1926 до весни 1933 років – завідувач секретної частини Української академії наук. Але саме у цей період симетрично розвивається й інша, тіньова частина його життя, він входить до складу кількох нелегальних організацій, створених з метою підпільної боротьби за державність України. Одна з них УВО – Українська

військова організація. З її зв'язковим – Миколою Опокою Семен, за власним зізнанням, бачиться у Києві. Також товаришує з Омеляном Паліївим, братом Дмитра Паліїва – одного із засновників УВО і співзасновником УНДО – найбільшої політичної партії Галичини, що обстоювала ідею соборної України, демократії та антикомунізму.

Розчарувавшись у політиці українізації, Семен Ткачівський намагається «у будь-якій зарубіжній газеті, що виходила українською мовою, виступити з викриттям, що більшовики по суті окупували Україну» [2, с. 45], ймовірно, саме тому 1925 року завідувач секретної частини УАН вступає в УНДО і бере на себе обов'язки зв'язкового цієї організації у Києві.

1926 року Семен Ткачівський входить також до харківської літературної організації «Західна Україна», яку очолює спершу Дмитро Загул, а згодом і давній знайомий Семена, поет і прозаїк – Мирослав Ірчан. Саме на базі об'єднання «Західна Україна» буде видано дві книжки Семена Ткачівського – брошурку спогадів «Сіро» та історичну працю «З кривавої книги західної України: до 10-ліття окупації західно-українських земель буржуазними державами. 1918–1928». І хоча у статуті організації прямо заявлено, що її завданням є пропаганда досягнень країни Рад серед народних мас західноукраїнського краю і підготовка Західної України до возз'єднання з Радянською Україною, під час репресій її членів звинувачуватимуть у прагненні перебрати на себе «ділянки українізації, у першу чергу у царині викладання української мови та літератури» [2, с. 52]. Направду страшний злочин – віддати етнічним українцям викладання української мови та літератури.

Розчарування у політиці коренізації, яку провадила радянська влада, лише зросло, тож «єдиним прогресивним рухом серед українського народу» [2, с. 54] Семен Ткачівський вважав автокефальну церкву. Він симпатизував ідеям колишнього прем'єр-міністра УНР Володимира Чехівського, одного з головних ідеологів української церковної автокефалії, радника митрополита Василя Липківського. Під час слідства Семен Ткачівський розповідав про це так: «У 1928 році я написав твір, який назвав «Лист до голови Автокефальної церкви», тобто до Чеховського... Зміст цього <...> твору зводився до того, що я, виходець з бідної селянської сім'ї, є членом ВКП(б), але розчарувався в ній» [2, с. 54]. Утім, лист цей опублікований не був, адже Семен Ткачівський хотів зробити його основою для однієї зі своїх наступних праць чи книжок, яких йому, однак, ніколи не судилося написати.

У 1930-х роках Йосип Сталін дав поштовх новій хвилі колективізації в СРСР, радянська влада розпочала жорстку політику репресій проти українського населення. Українізацію припинено, влада вдалася до примусових хлібозаготівель, у більшості регіонів України – голодомор. А в Харкові розпочався показовий процес над членами вигаданої антирадянської організації «Спілка визволення України». Арештовані академік Сергій Єфремов, а також Володимир Чехівський. Згодом із Києва безслідно щез і товариш Семена – Омелян Паліїв. Узимку 1933 року арештовано письменників та поетів, що входили до об'єднання «Західна Україна» – Мирослава Ірчана, Василя Атаманюка (як «керівника» УВО в Києві), Михайла Козоріса (як члена УВО) та Дмитра Загула (як керівника ЗУ). На початку весни 1933 року Семена Ткачівського виключають із партії. Це може означати лише одне – він наступний.

Згодом, не раз і не два оповідаючи слідчим своє життя, арештований лише скупко повідомляв, що «з весни по осінь 1933 року [я. – М. М.] знаходився на лікуванні в Києві» [2, с. 34]. Але з розповідей його дружини Антоніни відомо, що на початку весни 1933 року розчарування і розпач Семена Ткачівського сягнули такої міри, що він спробував звести рахунки з життям. До того ж у вельми промовистий спосіб – перерізавши горло бритвою. Спроба самогубства виявилася невдалою, але промовляє сама за себе. «Я не буду говорити, – ніби кричить цей вчинок. – Я не буду обмовляти. Я не буду свідчити проти друзів. Я не певен, що витримаю і тому хочу замовкнути навіки».

З невеличких записочок, збережених у родинних архівах, випливає, що якийсь час страшного 1933 року Семен Ткачівський перебував у родичів дружини, у с. Мокра

Калигірка. «Ніньцю, моя люба, милий мій Грицьку в хвесці...» – пише він у листах до доньки. Вочевидь цей період Семен використав як невеличкий перепочинок, шанс зібратися з думками і розробити план дій, адже далі його вчинки нагадують відчайдушні спроби «віддалити від себе цю чашу» (Лк. 22,42) і водночас подбати про безпеку родини.

Діяв він доволі рішуче. Повернувшись із Мокрої Калигірки, восени 1933 року Семен Ткачівський розлучився з дружиною, назавжди покинувши десятилітню доньку і, як стане відомо лише багато років по тому, виїхав до міста Курськ. Відтоді для родини він наче мрець – ані дружина, ані донька більше ніколи не матимуть ані від нього, ані про нього жодних звісток. Що сталося з ним далі онуки та правнуки дізнаються лише через вісімдесят три роки, у грудні 2016 року, отримавши доступ до кримінальної справи в Івано-Франківському архіві.

Отже, як впливає зі свідчень у справі, – з осені 1933 року і до листопада 1936-го Семен Ткачівський проживав у місті Курськ, працюючи спершу кочегаром, далі рахівником на цегельному заводі, а згодом і на теплоелектростанції. Улітку 1934 року, мабуть, припустивши, що НКВС трохи збився зі сліду, він планує втечу: сподівається перейти кордон біля містечка Скала. Купує квиток до Кам'янця-Подільського, так і не скориставшись ним. У справі скаже про це лише коротке: «Я потім роздумав». Однак матеріали справи дають можливість припустити, що відмова від плану могла бути пов'язана зі зникненням колишнього начальника Семена по Пресовій квартирі УСС, Нестора Гаморака – приват-доцента Кам'янець-Подільського університету і директора Ботанічного саду при ньому. Отже, лишалося єдине – і далі мімікрувати під робітничий клас. Ймовірно, саме з таких міркувань, у серпні 1935 року Семен Ткачівський подав заяву на вступ до парторганізації Курської ТЕЦ. Це початок кінця.

Невідомо, що саме його виказало, можливо, перевірка анкети, а, можливо, щось інше, але 13 листопада 1936 року (цього дня його доньці саме виповнилося 13 років) Семена Ткачівського було арештовано НКВС за контрреволюційну діяльність та український буржуазний націоналізм і в червні 1937 року засуджено до восьми років таборів. Покарання Семен Ткачівський повністю відбуде у Норильську. Щоб вижити, здобуде нову спеціальність – медичну (отут неабияк допоможе гімназійний курс латини) і працюватиме лікпомом у Норильлазі. Оскільки на момент закінчення терміну ув'язнення тривала Друга світова війна, Семена Ткачівського буде звільнено лише у травні 1946-го, а паспорт, разом із дозволом виїхати з Норильська, він отримав лише у серпні 1950 року.

Лише на рік запізнившись, щоб побачити живою стареньку матір, Семен повернеться на батьківщину, до Галича, де його прийме до свого дому племінник – Олекса Пушик, який і сам лише чотири роки, як повернувся додому із заслання в печорські табори. Племінник допоможе Семену стати на роботу в Галицькій райсанстанції, а також винайняти квартиру у Підгородді (нижня частина с. Крилос). У цій квартирі одного разу навідає свого вуйка і одинадцятирічний Орест Пушик, син Олекси. Пізніше Семен Ткачівський працюватиме медбратом у лікарні села Блюдники.

Усього два неповних роки родинного тепла «подарує» радянська влада «закритому і суворому» медбрату сільської лікарні, який (зі свідчень колег) «навіть блискуче проводив політінформацію». Удруге Семена Ткачівського арештовують 1 листопада 1952 року – на правду фатального місяця у його житті. Він втрапляє до лав «останніх повторників» – арештованих удруге «антирадянських елементів». У другій справі слідчий Нікітін проведе шість допитів, 1800 хвилин мук просто заради того, щоб під копірку переписати справу 1936 року. На зауваження в'язня, «що покарання за ці злочини я вже відбув у Норильську» [2, с. 35] слідчий зважить приблизно так само, як і полковник МДБ на слова письменника і правозахисника Льва Разгона, який спробував вберегти від повторного арешту свою дружину:

«...А за законом, хіба можна карати двічі за один і той самий злочин?

Полковник здивовано на мене подивився.

– По закону, звичайно, не можна. Але при чому тут закон?..» [1, с. 240].

Не додавши до фактів першої справи нічого, крім протоколів допитів фельдшерки, санітарки, завідувачки санстанції та завгоспа лікарні, де працював арештований, слідчий справу закріє. А 31 грудня 1952 року особлива нарада у Москві, засідаючи у новорічну ніч, ухвалить: «за приналежність до контрреволюційної організації підлягає заслання на поселення до Красноярського краю під нагляд органів МДБ» [2, с. 89].

Для людини, яка ледь-ледь приліпилася до нового місця після десяти років таборів, це фактично смертний вирок. Морально-психологічний стан та ставлення «повторників» до арешту яскраво описує інший «повторник» Сергій Бондаревський: «Ми, вже відсидівши, не новачки. Знали: органи можуть зробити з нами все, що захочуть. Будуть у них потрібні підписи, дозволи і “докази”. Нам залишається лише одне: “не витрачаючи сил, спускатися на дно”» [1, с. 240]. Не дивно, що сліди Семена Ткачівського далі губляться. На жаль, імовірність, що він пережив другий етап чи поселення, схиляється майже до нуля, принаймні додому, до Вікторова, він більше ніколи не повертався.

Отже, якщо взяти загалом суму обвинувачень, висунутих йому радянським тоталітарним режимом, вийде, що головний злочин Семена Ткачівського полягав у тому, що він був українцем. Його справа за стилем і сутністю обвинувачень болісно нагадує справи теперішніх політв'язнів, яких утримує правонаступниця СРСР – Російська Федерація. На жаль, за понад вісімдесят років мало що змінилося у відносинах між нашими країнами. Адже головна провина Олексія Бессарабова, Валентина Вигівського, Володимира Дудки, Олексія Чирнія, Гліба Шаблія, Миколи Шиптура, Віктора Щура і багатьох інших ув'язнених зараз у Росії та у Криму, така сама, що й у Семена Ткачівського, – вони українці.

І саме тому, що змінилося так мало, і саме тому, що українські політв'язні і досі страждають у російських тюрмах, ми потребуємо ретельного і ненастанного проговорення травми, збереження і доповнення пам'яті про наших ув'язнених і наших полеглих, адже тільки так у нації з'являється сила протистояти ворогу, який і досі воює на знищення. Лише пам'ять про злочини, що калічили і нищили душі й тіла наших прадідів, допоможе нам встояти у важкі для нашої країни часи. Адже, попри все, у прадідів з'явилися нащадки, і вони – не забули.

Так переможемо.

¹ Егзорт або екзорт – обов'язкове шкільне богослужіння.

² «Консиліум абеунді» (consilium abeundi) – букв. «порада піти». На відміну від виключення з «вовчим квитком» (без права подальшого вступу у жодну з гімназій), «консиліум абеунді» це виключення або на певний термін, або зі збереженням права подальшого вступу (тут і далі прим. авторки).

³ Талергоф – концентраційний табір, закладений владою Австро-Угорщини, куди депортували переважно українців-москвофілів, а також мешканців Галичини та Буковини, які симпатизували Російській імперії. Також туди потрапляли національно свідомі українці.

Джерела та література

1. Вронська Т. Повторники: приречені бранці ГУЛАГу (1948–1953 рр.). Київ : Темпора, 2019. 420 с., іл.
2. Дело № 10010 по обвинению Ткачевского Семена Александровича в совершении преступлений, предусмотренных ст. 54–6, 54–10 и 54–11 УК УССР. В одном томе. Архивный № 4847.
3. Пушик Олекса. Спогади. (Рукопис)
4. Ткачівський С. Сіро. Спогади. – Західна Україна, Укрголовліт № 6724. Харків, 1929. 50 с.

References

1. VRONSKA, Tamara. Repressed Repeatedly: Doomed Prisoners of the Gulag (1948–1953). Kyiv: Tempora, 2019, 420 pp., ill. [in Ukrainian].
2. Case no. 10010 on the Charges of Tkachevskiy Semion Aleksandrovich in the Crimes Committing, Provided by the Articles 54–6, 54–10 and 54–11 of the Criminal Code of the Ukrainian SSR. In One Volume. Archival no. 4847 [in Russian].
3. PUSHYK, Oleksa. Memoirs. (A Manuscript) [in Ukrainian].
4. TKACHIVSKYI, Semen. It is Grey. Reminiscences. – Western Ukraine, Ukrholovlit no. 6724. Kharkiv, 1929, 50 pp. [in Ukrainian].

SUMMARY

The analysis of political, cultural and world-view peculiarities of the ‘Red Renaissance’ period of the 1920s–1930s is submitted in the article by way of example of life and fate of Semen Tkachivskiy, Ukrainian Sich Rifleman, journalist, historian, member of the ‘Western Ukraine’ Literary Society.

The portrait of a personality, who, as well as the others, has influenced directly cultural and political development of Ukraine as the state in the structure of the USSR is proposed. The world-view of the people, who have fought for the independence of Ukraine during the period of the most brutal repressions of the totalitarian Soviet regime is described.

The details of life, education and mood of Ukrainian population of the Austro-Hungarian Empire at the beginning of the First World War are analyzed by the authoress according to the archival documents and biographical essays. In particular, attention is paid to the history of Ukrainian private gymnasiums (Rohatyn and Stanislaviv), interesting details on the educational process, the views of the pupils and teachers before the First World War as well as the influence of the theater of ‘Ruska Besida’ society on the cultural development of Ukrainian students.

The Russophilia views obtrusion to the Ukrainian population of the Austria-Hungary by the Russian Empire is analyzed. The fates of Ukrainians recognized as politically unreliable and continued in Thalerhof – a concentration camp for Ukrainians-Moscophiles, established by the Austro-Hungarian Empire at the beginning of the First World War are described.

The authoress shows the details of life and reveals the views of the soldiers of the USSR Volunteer Legion, the details of work of the USSR Press Department and the UGA Information Department.

The reasons for the admiration of conscious Ukrainians by the Bolsheviks ideas after the UNR failure are analyzed in the article. The peculiarities and ‘pitfalls’ of the Ukrainization and Korenizatsiya policy, introduced by the Soviet authorities, are investigated. The facts on the heyday of Ukrainian journalism in the 1920s–1930s in Soviet Ukraine are submitted. The details of the cultural life of Kyiv during the same period are described.

Separately attention is paid to the consideration of the activities and principles on which the Kharkiv Literary Society ‘Western Ukraine’ has been founded and worked. The significance of the figures of Myroslav Irchan and Dmytro Zahul in its creation is shown.

The activities of illegal organizations created with the aim of the underground struggle for the statehood of Ukraine, in particular, the Ukrainian Military Organization (UMO) and Ukrainian National-Democratic Association are found out in the article by the way of example of Semen Tkachivskiy fate. The details important for the comprehension of the mechanisms of political repressions used by the Soviet government to suppress the struggle for independence in Ukraine are submitted. They consist of the trials of the members of fictitious anti-Soviet organizations (‘the Union for the Liberation of Ukraine’), persecution and arrest of the priests of Ukrainian Autocephalous Church, arrests of the writers and poets, the beginning of the Executed Renaissance period.

The phenomenon of the ‘last repressed repeatedly’ is ascertained by the way of example of the fate of repressed Ukrainian cultural figure and patriot. It has been used in the Soviet repressive machine of the 1950–1952. The ‘last repressed repeatedly’ are the Ukrainians arrested for the second time according to old charges that have already been used as the grounds for the sentences.

Keywords: Semen Tkachivskiy, Ukrainian Sich Riflemen, ‘Western Ukraine’ Literary Society, Myroslav Irchan, Fedir Palashchuk (Konar), Dmytro Zahul, Vasyl Atamaniuk, Executed Renaissance, repressed repeatedly, political repressions in Ukraine of the Soviet period, Ukrainian bourgeois nationalism.